

Datum Handläggare
Januari 2012 Annette Petersson

Vårt försäkringsskydd i lag och kollektivavtal

Bild 1 - Vårt försäkringsskydd

På de här bilderna beskrivs de ersättningar som gäller från och med den 1 januari 2012.

Bild 2 - Lagstadgade försäkringar

Här är en översikt över våra lagstadgade försäkringar.

Genom de lagstadgade försäkringarna får alla ett grundskydd.

De lagstadgade försäkringarna är:

- Sjuklön
- Sjukförsäkring
- Föräldraförsäkring
- Tilläggspension
- Inkomstpension och premiepension
- Garantipension
- Efterlevandepension
- Arbetskadeförsäkring.

Bild 3 - Kollektivavtalade försäkringar

Utöver grundskyddet finns kollektivavtal som ger de anställda extra försäkringsskydd. Bilden visar de privatanställda tjänstemännens skydd, men det finns även kollektivavtal om försäkringar för privatanställda arbetare och inom andra sektorer t ex den statliga, kommunala och kooperativa sektorn.

De privatanställda tjänstemännens försäkringar och pensioner är

- Allmänna villkorsavtalet som inte är en försäkring men som innehåller vissa delar som kompletterar försäkringarna vid sjukdom och föräldraledighet. I de allmänna villkoren finns bestämmelser om sjuklön och föräldralön.
- ITP (Industrin och handelns tilläggspension) som ger ersättning vid sjukdom, ålderspensionering och dödsfall.
Från juli 2007 gäller en ny premiebestämd ålderspension, ITP 1, för tjänstemän som är födda 1979 eller senare. För tjänstemän som är födda 1978 eller tidigare fortsätter den tidigare huvudsakligen förmånsbestämda ålderspensionen, ITP 2, att gälla, liksom ITPK. På enskilda företag, som tecknat kollektivavtal efter 25 april 2006, kan dock den nya premiebestämda pensionen, ITP 1, enligt särskilda regler tillämpas för alla tjänstemän, oavsett ålder.
- TGL (Tjänstegrupplivförsäkring) som ger ett engångsbelopp vid dödsfall.
- TFA (Trygghetsförsäkring vid arbetsskada) som ger ersättning vid arbetsskada.

Bild 4 - Så här kommer en lag till

Nya förutsättningar, ändrade attityder, orättvisor och felaktigheter i samhället gör att vi människor via våra fackföreningar, intresseföreningar och politiska organisationer ställer krav på förändringar. Dessa krav kan tas upp av ett riksdagsparti i form av en riksdagsmotion. Om riksdagen antar motionen tillsätter behörigt departement oftast en kommitté som utreder ärendet. Det är framför allt socialdepartementet som har hand om de lagstadgade försäkringarna (socialförsäkringarna).

Kommitténs förslag, som kallas betänkande, går sedan ut på remiss till berörda myndigheter och organisationer som får lämna sina synpunkter i remissvar.

Därefter använder regeringen betänkandet och remissvaren som grund och arbetar fram en proposition om ett lagförslag.

Innan riksdagen slutgiltigt tar ställning till om förslaget ska bli lag diskuteras lagförslaget i riksdagen.

Bild 5 - Så här kommer ett kollektivavtal till

Tjänstemännen kan föra fram sina krav via klubbar och förbund till PTK. Arbetsgivarsidan kan föra fram sina krav via Svenskt Näringslivs branschförbund till Svenskt Näringsliv.

Kraven kan, efter beslut, tas upp till förhandling mellan Svenskt Näringsliv och PTK. Om parterna blir överens träffar de en överenskommelse som innehåller en rekommendation till respektive förbund att anta uppgörelsen.

Svenskt Näringslivs branschförbund och PTKs medlemsförbund antar eller förkastar överenskommelsen. Om den antas blir den ett kollektivavtal, det vill säga tjänstemännen och arbetsgivarna är bundna av avtalet.

Det är på detta sätt som bland annat avtalen om ITP, TGL och TFA kommit till.

Bild 6 - Basbeloppen

Tre faktorer har betydelse för ersättningarnas storlek

- basbeloppet
- inkomsten
- tjänstetiden.

Prisbasbeloppet är ett tal som förändras med prisutvecklingen. Det beräknas genom att man mäter hur priset på varor och tjänster förändras (enligt konsumentprisindex).

Prisbasbeloppet har fastställts till 44 000 kr för år 2012.

Prisbasbeloppet används bl a för beräkning av tilläggspension och till att fastställa vissa gränser för vilka inkomster som ska försäkras inom lagstadgade och kollektivavtalade försäkringar samt för att beräkna storleken på beloppen från ITPs familjeskydd respektive TGL.

Det förhöjda prisbasbeloppet används vid beräkningen av pensionspoäng för tilläggspension. Det förhöjda prisbasbeloppet används också för att beräkna ITPKs familjeskydd som är 1 eller 2 förhöjda prisbasbelopp.

För år 2012 är det förhöjda prisbasbeloppet fastställt till 44 900 kronor.

Inkomstbasbeloppet följer inkomstutvecklingen i Sverige och är 54 600 kr år 2012. Det används bl a för att fastställa inkomsttaket för den högsta pensionsgrundande inkomsten för allmän pension samt vissa lönegränser inom ITP.

Basbeloppen fastställs av regeringen och ändras normalt den 1 januari varje år.

Bild 7 - Försäkrad inkomst

Vissa ersättningar är helt oberoende av inkomstens storlek. Bland de lagstadgade försäkringarna är garantipensionen oberoende av inkomsten. Av de kollektivavtalade försäkringarna är TGL och TFAs ideella ersättningar oberoende av inkomsten.

Ersättningen från övriga försäkringar beror på vilken inkomst man har eller har haft.

I många fall är den pensionsgrundande inkomsten lika med den verkliga inkomsten. Men både vilka inkomster som räknas och "taket" för hur hög inkomst som kan försäkras skiljer sig åt mellan de lagstadgade och de kollektivavtalade försäkringarna.

Inkomsttaket för sjukpenning, antagandeinkomst för sjuk- och aktivitetsersättning, tillfällig föräldrapenning samt för arbetsskadelivränta är 7,5 prisbasbelopp (2012 : 330 000 kr). Inkomsttaket för föräldrapenning är 10 prisbasbelopp. För ITPs sjukpension gäller lönegränsen 7,5 prisbasbelopp.

Den högsta inkomst som försäkras för allmän pension och lagstadgad efterlevandepension är 7,5 inkomstbasbelopp¹ (2012 : 409 500 kr).

Inkomstbasbeloppet används även för att beräkna lönegränsen 7,5 inkomstbasbelopp för ITP 2:s ålderspension och familjepension samt lönegränserna 20 och 30 inkomstbasbelopp för ITP 2:s ålderspension, sjukpension och familjepension. För ITP 1:s ålderspensionspremie gäller också lönegränsen 7,5 inkomstbasbelopp. Däremot finns det ingen övre lönegräns. För ITP 1:s sjukpension gäller samma lönegränser som för ITP 2.

För TFA och sjuklön finns det ingen övre gräns för försäkrad lön.

Bild 8 - Tjänstetid

Förutom de faktorer vi tidigare tagit upp - basbeloppet och inkomsten - påverkar även tjänstetiden ersättningarnas storlek.

I de lagstadgade försäkringarna förekommer inte själva begreppet tjänstetid. Ett visst tjänstetidskrav kan man dock säga finns för tilläggspension och garantipension. För full tilläggspension krävs det 30 år med pensionspoäng, som man tjänar in genom att arbeta och ha förvärvsinkomst. För full garantipension krävs 40 bosättningsår i Sverige mellan 25 och 64 års ålder.

För inkomstgrundad sjuk- och aktivitetsersättning respektive efterlevandepension finns det inte något direkt tjänstetidskrav. Däremot måste man kvalificera sig till den inkomstgrundade ersättningen genom att ha varit yrkesverksam direkt före sjukdomen respektive dödsfallet.

För ITP 2:s ålders- och familjepension krävs en viss tjänstetid (360 månader) för full ersättning. Uppfyller man inte detta krav minskas pensionen i proportion till varje månad som saknas. För att överhuvudtaget omfattas av ITP 2 krävs att man arbetar minst åtta timmar per vecka.

Den lagstadgade sjuklönen, sjukpenningen, inkomst- och premiepensionen liksom den lagstadgade arbetsskadeförsäkring har inget krav på viss tjänstetid.

Inte heller för de kollektivavtalade försäkringarna ITPs sjukpension, ITPK och Trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA) finns det något speciellt krav på viss tjänstetid. Inte heller den premiebestämda ålderspensionen i ITP 1 har något tjänstetidskrav.

För TGL finns inget krav på viss tjänstetid, däremot ett krav på att man arbetar ett visst antal timmar per vecka.

För att få kollektivavtalad sjuklön och föräldralön under maximal tid, krävs att man varit anställd en viss tid.

¹ Egenavgiften är inte pensionsgrundande. Taket gäller efter avdrag för egenavgiften.

Bild 9 - Sjukdom - de första 14 dagarna

Vid sjukdom upp till max 14 dagar består ersättningen av lagstadgad sjuklön. Det är arbetsgivaren som betalar ut sjuklönen.

Den första dagen räknas som karensdag och för den dagen får man ingen ersättning. Dag 2 - 14 får man en ersättning som motsvarar 80 procent av lönen.

Även på den del av lönen som överstiger 7,5 prisbasbelopp är sjuklönen 80 procent.

Bild 10 - Sjukdom - mer än 14 dagar

När sjukdomen varat i 14 dagar ersätts den lagstadgade sjuklönen av sjukpenning. Sjukpenningen kompletteras av sjuklön enligt kollektivavtal. Den totala ersättningen motsvarar cirka 87,6 % av lönen upp till 7,5 prisbasbelopp.

För den som har lön över 7,5 prisbasbelopp består ersättningen av enbart kollektivavtalad sjuklön för ersättning för lönebortfall på dessa lönedelar. Sjuklönen är 90 % av den lönedel som ligger över 7,5 prisbasbelopp.

Det är Försäkringskassan som betalar ut sjukpenningen och sjuklönen får man från arbetsgivaren.

Bild 11 - Sjukdom - mer än 90 dagar

Varar sjukdomen längre än 90 dagar, fortsätter sjukpenningen att ersätta 77,6 % av lönebortfallet upp till 7,5 prisbasbelopp. Dessutom får man 10 % från ITPs sjukpension till och med den 360:e sjukdagen. Den som har lön över 7,5 prisbasbelopp får ITPs sjukpension som kompensation för lönebortfall på dessa lönedelar (65 % mellan 7,5 prisbasbelopp och 20 inkomstbasbelopp och 32,5 % mellan 20 och 30 inkomstbasbelopp). Från och med den 361:a sjukdagen upphör ITPs sjukpension på lönedel upp till 7,5 prisbasbelopp (de 10 procenten). Man har rätt till sjukpenning med 77,6 % i 365 dagar (inklusive perioden med lagstadgad sjuklön). Därefter kan man ansöka om att tiden med sjukpenning fortsätter. Ersättningen sänks då till 72,75 % av lönen. Man kan få en fortsättning med högst 550 dagar.

Bild 12 - Sjuk- och aktivitetsersättning

Bedömer Försäkringskassan att arbetsförmågan är varaktigt nedsatt kan man besluta om att sjukpenningen ska bytas ut mot sjukersättning (åldern 30-64 år) eller, vid arbetsoförmåga under minst 1 år framåt, aktivitetsersättning (åldern 19-29 år).

Ersättningen är 64 % av den inkomst man antas skulle ha haft fram till 65 år, om man inte hade blivit sjuk. Antagandeinkomsten beräknas utifrån den inkomst man hade innan insjuknandet och är maximerad till 7,5 prisbasbelopp.

Sjukpensionen från ITP kompletterar med 15 % av lönen upp till 7,5 prisbasbelopp. Från ITP utbetalas också ersättning på lönedelar över 7,5 prisbasbelopp (65 % mellan 7,5 prisbasbelopp och 20 inkomstbasbelopp samt 32,5 % mellan 20 och 30 inkomstbasbelopp).

Bild 13 - Gravitetpenning

Gravida kvinnor med tunga arbeten har rätt till omplacering fr o m den 60:e dagen före den beräknade dagen för barnets födelse.

Om arbetsgivaren inte kan ordna omplacering, kan kvinnan få ledigt med gravitetpenning fr o m den 60:e t o m den 11:e dagen innan barnets beräknade födelsedag. Det är dock ovanligt att kvinnor som arbetar som tjänstemän får gravitetpenning.

Gravida kvinnor som i sin arbetsmiljö riskerar fosterskador har rätt till omplacering under hela graviditeten. Om arbetsgivaren inte kan ordna omplacering, kan gravitetpenning betalas ut under hela graviditeten.

Ersättningen motsvarar 77,6 % av lönen upp till 7,5 prisbasbelopp.

Bild 14 - Föräldraledighet

I samband med barns födelse utbetalas föräldrapenning till mamma eller pappa. Föräldrapenningen motsvarar 77,6 % av lönen upp till 10 prisbasbelopp under 60 dagar till vardera föräldern och dessa dagar kan inte överlåtas. Under ytterligare 270 dagar är föräldrapenningen lika stor och dessa 270 dagar kan tas ut av mamman och/eller pappan. Därefter utbetalas 180 kronor per dag i 90 dagar för barn födda den 1 juli 2006 eller senare. För barn som är födda före den 1 juli 2006 är beloppet 60 kronor per dag. Även dessa så kallade lägstanivå-dagar kan överlåtas på den andra föräldern.

Föräldralön utbetalas till förälder som är tjänstledig i samband med barns födelse. Den ger, tillsammans med föräldrapenning, ersättning med lite knappt 90 % av full lön under en till fem månader.

Bild 15 - Tillfällig föräldrapenning

När man måste stanna hemma från arbetet för tillfällig vård av barn utbetalas tillfällig föräldrapenning. Den tillfälliga föräldrapenningen motsvarar 77,6 % av lönen upp till 7,5 prisbasbelopp.

Den tillfälliga föräldrapenningen betalas ut under max 120 dagar per år och barn under 12 år. Tillfällig föräldrapenning kan överlåtas på vem man vill. T ex en far- eller morförälder som stannar hemma från arbetet och vårdar barnet då det är sjukt.

Bild 16 - Ålderspension

Personer födda 1938 - 1953 får inkomstgrundad ålderspension med andelar från både det gamla och det nya allmänna pensionssystemet. Är man född 1954 eller senare får man pension enbart från det nya allmänna pensionssystemet. Har man haft en låg inkomst eller ingen alls får man garantipension.

De lagstadgade pensionerna kompletteras med de kollektivavtalade ålderspensionerna enligt ITP 1 respektive ITP 2.

Pensionen består av följande delar.

- Tilläggs pensionen är förmånsbestämd och betalas ut hela livet ut. Den baseras på inkomsten under de 15 bästa åren mellan 16 och 64 års ålder. För full tilläggs pension krävs pensionspoäng under 30 år.
- Inkomstpension och premiepension är livslånga pensioner. Pensionerna är avgiftsbestämda och storleken beror bland annat på hela livets inkomst.
- Garantipensionen är ett grundskydd. Full garantipension får den som bott 40 år i Sverige mellan 25 och 64 års ålder, men den minskas (på visst sätt) med intjänad inkomst-, premie- och tilläggs pension.
- ITP 1 gäller för den som är född 1979 eller senare. ITP 1 är en premiebestämd pension.
- ITP 2 gäller för den som är född 1978 eller tidigare. ITP 2 är en förmånsbestämd pension.
- ITPK gäller för den som tillhör ITP 2, dvs är född 1978 eller tidigare. ITPK är en premiebestämd pension.

I vissa fall kan ITP 1 gälla i stället för ITP 2 och ITPK även för den som är född 1978 eller tidigare.

Fr o m 61 års ålder kan man ta ut ålderspension från det allmänna pensionssystemet. Man måste alltid ansöka om pensionen hos Pensionsmyndigheten.

Fr o m 65 års ålder utbetalas ålderspension från de kollektivavtalade ITP 1 -, ITP 2 - och ITPK-försäkringarna. Vid pensioneringen får man bestämma om man vill ha pensionen utbetald hela livet ut eller under en begränsad tid, dock minst fem år.

Om man slutar att arbeta innan 65 år kan man ta ut ITP 1, ITP 2 och ITPK, dock som tidigast från 55 års ålder. Beloppet blir dock lägre då.

Bild 17 - Ålderspension enligt ITP 1

Ålderspension enligt ITP 1 gäller för tjänstemän som är födda 1979 eller senare. Även tjänstemän födda före 1979 kan i vissa fall ha ITP 1 i stället för ITP 2.

- ITP 1:s ålderspensionen är premiebestämd.

- Arbetsgivaren betalar premien med 4,5 % på lönedel upp till 7,5 inkomstbasbelopp och med 30 % på lönedel däröver. Premien betalas på den kontant utbetalade månadslönen (exklusive kostnadsersättningar). Lönegränsen för varje månadslön är en tolfedel av 7,5 inkomstbasbelopp (34 125 kronor år 2012).
- ITP 1 tjänas in från 25 års ålder.
- Man ska välja om premien ska placeras i fondförsäkring eller traditionell försäkring. Dock måste minst hälften av premien placeras i en traditionell försäkring.
- Man ska välja om man ska ha ITP 1 *med* eller *utan* återbetalningsskydd.
- Man ska välja om en del av premien ska användas för ett familjeskydd till familjen.

Återbetalningsskydd och familjeskydd innebär att en pension betalas ut till familjen om man avlider innan man blir pensionär. Återbetalningsskyddet motsvarar värdet på de inbetalade premierna för ålderspensionen. Storleken på och utbetalningstiden för familjeskyddet väljer man själv.

Om man inte gör något aktivt val av hur premierna ska placeras, får man en traditionell försäkring i Alecta.

Bild 18 - Ålderspension enligt ITP 2

ITP 2 förmånsbestämda ålderspension gäller normalt för tjänstemän som är födda 1978 och tidigare.

- ITP 2 tjänas in från 28 års ålder.
- ITP 2, ger en kompletterande pension på lönedelar både under och över 7,5 inkomstbasbelopp (10 % upp till 7,5 inkomstbasbelopp, 65 % mellan 7,5 och 20 inkomstbasbelopp samt 32,5 % mellan 20 och 30 inkomstbasbelopp). 360 månaders tjänstetid krävs för full pension.

Bild 19 - ITPK - en kompletterande ålderspension enligt ITP 2

ITPK ålderspension enligt ITP 2 gäller normalt för tjänstemän som är födda 1978 eller tidigare.

- ITPK är premiebestämd.
- Arbetsgivaren betalar premien med 2 % på lön upp till 30 inkomstbasbelopp.
- ITPK tjänas in från 28 års ålder.
- Man ska välja om premien ska placeras i fondförsäkring eller traditionell försäkring.

- Man ska välja om man ska ha ITPK *med* eller *utan* återbetalningsskydd.
- Man ska välja om en del av premien ska användas för ett familjeskydd till familjen.

Återbetalningsskydd och familjeskydd innebär att en pension betalas ut till familjen om man avlider innan man blir pensionär. Återbetalningsskyddet motsvarar värdet på de inbetalade premierna för ålderspensionen. Storleken på och utbetalningstiden för familjeskyddet väljer man själv.

Om man inte gör något aktivt val av hur premierna ska placeras, får man en traditionell försäkring i Alecta.

Bild 20 - Pensioner till efterlevande

Pensioner till änka/änkling

Änka respektive änkling, yngre än 65 år, kan få lagstadgad omställningspension i 12 månader. Därefter kan pensionen förlängas om man har vårdnaden om barn under 18 år. Omställnings- och barnpensionen beräknas utifrån den avlidnes ålderspension (inkl en antagen ålderspension om den avlidne var yngre än 65 år).

ITP 2:s familjepension betalas ut livslångt till den efterlevande maken, om den avlidne haft lön över 7,5 inkomstbasbelopp. Familjepensionens grundbelopp är 32,5 % av inkomst mellan 7,5 och 20 inkomstbasbelopp och 16,25 % av inkomst mellan 20 och 30 inkomstbasbelopp. Grundbeloppet fördelas mellan änka/änkling och barn under 20 år.

Har den avlidne valt familjeskydd och/eller återbetalningsskydd i ITP – valet respektive ITPK – valet tillkommer de beloppen.

Pensioner till barn

Lagstadgad barnpension betalas ut till den avlidnes barn som inte fyllt 18 år eller vid gymnasiestudier t o m juni det år barnet fyller 20 år.

ITP 2:s familjepension betalas ut till barn under 20 år om den avlidne föräldern haft lön över 7,5 inkomstbasbelopp.

Bild 21 - TGL

Om dödsfallet inträffar medan mannen/kvinnan ännu är anställd utbetalas engångsbelopp från Tjänstegrupplivförsäkringen (TGL) både till efterlevande maka/make och till barn under 20 år. TGL kan även betalas ut till annan fysisk person, t ex sambo. Men då krävs det att man fyllt i ett särskilt förmånstagarförordnande och skickat in det till Collectum.

TGL innehåller också en s k makeförsäkring. Den betalas ut när den försäkrades make/maka avlider om hon/han inte hade någon egen TGL och makarna har barn som inte fyllt 17 år.

Bild 22 - Arbetskada

Som arbetskada räknas

- Olycksfall i arbetet
- Färdolycksfall (ingår inte i TFA om skadan omfattas av trafikförsäkringen)
- Arbetssjukdom
- Smitta.

Bild 23 - Arbetskadeförsäkringarna

Arbetskadeförsäkringen i socialförsäkringen är en lagstadgad försäkring medan TFA är en kollektivavtalad försäkring.

Arbetskadeförsäkringen betalar ut ersättning

- för inkomstförlust vid bestående (minst ett år) förlust (livränta)
- för vissa kostnader till följd av arbetskada
- vid dödsfall.

TFA kan lämna ersättning för

- inkomstförlust
- kostnader
- sveda och värk
- lyte och men
- särskilda olägenheter
- förlust av underhåll vid dödsfall
- begravningskostnader.

TFA ersätter viss inkomstförlust och de kostnader t ex för resor vid läkarvård som inte ersätts från annat håll.

Dessutom betalar TFA ut s k ideella ersättningar sveda och värk, lyte och men samt särskilda olägenheter. Dessa ersättningar bygger på skadeståndsrättsliga principer.

Bild 24 – Ersättning vid inkomstförlust

Vid arbetsskada får man ersättning för inkomstbortfall som vid vanlig sjukdom.

Vid arbetsskada till följd av ett olycksfall i arbetet får man kompletterande ersättning från TFA redan från första dagen.

Vid arbetsskada som leder till bestående nedsättning av arbetsförmågan får man sjuk- eller aktivitetsersättning från Försäkringskassan. Dessutom får man livränta från arbetsskadeförsäkringen. Dessa ersättningar täcker tillsammans hela lönebortfallet upp till 7,5 prisbasbelopp. ITPs sjukpension och TFA ersätter inkomstförlust som överstiger 7,5 prisbasbelopp.

Bild 25 - Dödsfall

När en arbetsskada leder till dödsfall, utbetalas lagstadgad efterlevandepension till de efterlevande samt eventuellt ITP 2:s familjepension. Dessutom får de livränta från arbetsskadeförsäkringen och ersättning för förlust av underhåll från TFA. Försäkringarna ger också ersättning för begravningskostnader.

Bild 26 - Lagstadgade försäkringar

Riksdag och regering stiftar lagar och utfärdar förordningar för de lagstadgade försäkringarna. Administrationen sköts av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten.

Skatteverket och Pensionsmyndigheten beräknar pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp för den allmänna pensionen.

Bild 27 - Kollektivavtalade försäkringar

Bilden visar vilka försäkringsbolag som sköter de olika delarna av försäkringsskyddet genom kollektivavtal.

Adresser och telefonnummer till de olika försäkringsinrättningarna hittar du i PTKs Handbok om försäkringar.